

การวิเคราะห์เอกสารแนวทางว่าด้วย
การดูแลทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัว
The Analysis of Documents for the Alternative Caring Guidance
of non-Thai Children Separated from Their Family

ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์

สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เอกสารแนวทางว่าด้วยการดูแลทางเลือก คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ตามหลักการที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ผลการศึกษาพบว่า แนวทางว่าด้วยการดูแลทางเลือกให้ความสำคัญกับการพิจารณาพัฒนาการเด็กในลักษณะองค์รวม ให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมทั้งให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก สำหรับการปฏิบัติงานให้ความสำคัญกับทีมสหวิชาชีพในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ทั้งนี้แนวทางการดูแลทางเลือกได้ให้ความสำคัญกับบทบาทรัฐในการจัดทรัพยากรเพื่อเอื้อต่อการจัดการดูแลในทุกรูปแบบ แต่รูปแบบการดูแลทางเลือกที่รัฐให้การสนับสนุนมีเพียงการดูแลทางเลือกแบบเป็นทางการ แต่สำหรับการดูแลทางเลือกแบบไม่เป็นทางการสำหรับกลุ่มเป้าหมายเช่นเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว การจัดบริการดำเนินงานโดยองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งหมด และยังไม่มีการสนับสนุนจากภาครัฐ

คำสำคัญ: แนวทางว่าด้วยการดูแลเด็ก สิทธิเด็ก เด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว

Abstract

This article aimed to analyze the documents related to the alternative-care guidance of the United Nations Human Rights Council (UNHRC) in accord with the principles stipulated in the Child Rights Convention. The study results indicated that the important consideration of the alternative-care guidance consisted of overall child

ผู้รับผิดชอบประสานงาน

ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์

สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อีเมล: tanyaruji@yahoo.com

development and child-participation in the decision making, including the participation of the family and community in caring for the children. In addition, the multi-disciplinary team should have a major role in all practical procedures. It could be noted that the government should have a role in allocating the resources necessary for all kinds of care management, especially, the alternative ones provided for the non-Thai children separated from their families. At present, these children have been supported mainly by non-government organizations, not the government sector.

Keywords: Child Caring Guidance, Child Rights, non-Thai Children Separated from Their Family

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยสังคมแรกที่หล่อหลอมชีวิตของคนในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กแล้วครอบครัวเป็นพื้นฐานให้การเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน และทำหน้าที่ผลิตหล่อหลอมบุคลิกภาพ และสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้กับเด็ก สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กในสังคมไทยคือ มีเด็กจำนวนไม่น้อยที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวอันเนื่องมาจากความไม่พร้อมของครอบครัว ความขัดสนทางเศรษฐกิจ เป็นต้น สำหรับเด็กกลุ่มหนึ่ง เช่น เด็กสัญชาติไทยภาครัฐได้มีการจัดสวัสดิการการดูแลทางเลือกอย่างเป็นทางการเพื่อรองรับ เช่น บ้านพักเด็กหรือการจัดหาครอบครัวอุปถัมภ์ เป็นต้น แต่ในอีกด้านหนึ่งท่ามกลางการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านสู่ประเทศไทย นอกจากแรงงานต่างชาตินี้แล้วบางครอบครัวยังมีเด็กติดตามหรือเป็นเด็กต่างชาติ/ต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็เด็กกลุ่มใดก็ได้

รับการดูแลจากครอบครัวมีความสำคัญยิ่ง แต่เมื่อครอบครัวไม่สามารถให้การปกป้องได้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดสวัสดิการ ดังที่ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ดังหลักการพื้นฐานประการหนึ่งที่ว่า การห้ามเลือกปฏิบัติต่อเด็ก และการให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเด็กในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน (ยูนิเซฟ ประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2556)

แต่สำหรับเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัวกลับพบว่า เมื่อครอบครัวตามสายเลือดไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ แม้ประเทศไทยจะมีการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กกลุ่มนี้ ดังเช่นสวัสดิการทางการศึกษา แต่ยังไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ กล่าวคือรัฐไทยมีนโยบาย “การศึกษาถ่วงหน้า” มาตั้งแต่ปี 2548 คือการให้การศึกษแก่เด็กทุกคนในประเทศไทย ไม่ว่า

จะมีสถานะการอยู่อาศัยหรือสถานะทางทะเบียนอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยสามารถเข้าถึงการศึกษได้อย่างเท่าเทียม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) จากรายงานการศึกษาของคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า (2550) พบว่านโยบายดังกล่าวไม่บรรลุเป้าหมาย ดังเช่นนโยบายดังกล่าวยังขาดรายละเอียดในการตอบสนองต่อการจัดการศึกษาที่เข้าถึงคนเหล่านั้นในทางปฏิบัติ ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากการที่รัฐบาลไทยไม่ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานใดๆ ที่ตั้งขึ้นเฉพาะเพื่อให้การสนับสนุนและทำการศึกษาวิจัยในเรื่องการจัดการศึกษาของเด็กต่างชาติ รวมทั้งการที่ขาดระบบฐานข้อมูลของเด็กต่างชาติ ทำให้รัฐบาลไม่มีข้อมูลที่เพียงพอต่อการวางนโยบายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหารวมทั้งไม่มีแนวทางการสื่อสาร ที่โรงเรียนควรดำเนินการเพื่อสร้างบรรยากาศความเข้าใจกับชุมชนรอบข้าง เป็นต้น และเมื่อพิจารณาบริบทสังคมพบว่า เด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าเรียนทั้งในศูนย์การเรียนรู้พม่าหรือโรงเรียนไทยได้ต่อเนื่อง เพราะมีปัญหาด้านภาษา การขาดแคลนทุนทรัพย์ เป็นต้น (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2550)

สำหรับตัวเลขของเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัวนั้นยังไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ เนื่องด้วยข้อจำกัดหลายประการ เช่น เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กกำพร้า เคลื่อนย้ายไปตามที่ต่างๆ ไม่มีการจดทะเบียนในฐานะผู้ติดตามแรงงานต่างด้าว หรือในระดับนโยบายแม้ว่ารัฐบาลไทยจะได้ยกเลิกข้อสงวนมาตรา 7 ว่า

ด้วยสัญชาติและการจดทะเบียนการเกิดในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อปี พ.ศ.2553 ซึ่งมีผลบังคับให้รัฐต้องคุ้มครองเด็กทุกคนที่เกิดในประเทศไทยโดยการลงทะเบียน การเกิดของเด็กทุกคนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังคงทำได้ไม่ทั่วถึง เนื่องจากเหตุผลหลายประการ ดังเช่นรัฐยังนำกฎหมายลักลอบเข้าเมืองมาใช้เหนือกฎหมายคุ้มครองเด็ก จึงทำให้ไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กอย่างเป็นระบบ (รังสิมา ลิ้มปัสวี. (บรรณาธิการ), 2555) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาภาคสนามในรายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการดูแลเด็กทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กต่างชาติ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระนอง ตาก และแม่ฮ่องสอน พบว่า พื้นที่การศึกษาในจังหวัดระนองศึกษา ศูนย์การเรียนรู้จำนวน 1 ศูนย์ฯ พบเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว 4 คน (จังหวัดระนองมีศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กต่างชาติประมาณ 13 แห่ง (ข้อมูลปี 2552)) จังหวัดตาก ศึกษาศูนย์การเรียนรู้ 7 ศูนย์ฯ พบเด็กต่างชาติฯ ประมาณ 15 คน (จังหวัดตากมีศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กต่างชาติประมาณ 74 ศูนย์) จังหวัดแม่ฮ่องสอน ศึกษาศูนย์การเรียนรู้ 1 ศูนย์พบเด็กต่างชาติฯ จำนวน 5 คน (ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์ และปิ่นหทัย หนูนวล, 2556) จำนวนตัวเลขเป็นเพียงเด็กที่หน่วยงานได้รับแจ้งจากคนในชุมชนว่ามีเด็กถูกทารุณกรรม ถูกเพิกเฉย หรือเร่ร่อนกำพร้า เป็นต้น ซึ่งองค์กรพัฒนาเอกชน คาดว่ายังมีเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัวจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการปกป้อง

และถูกแสวงหาประโยชน์ในฐานะแรงงานเด็ก หรือเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ เป็นต้น

เมื่อสืบสาวถึงสาเหตุของการพลัดพรากจากครอบครัวของเด็กต่างชาติสรุปได้ดังนี้ *ประการที่หนึ่ง* ความเพิกเฉยของผู้ปกครองในการดูแลเด็กทำให้เด็กถูกทิ้งให้อยู่เพียงลำพังในครอบครัวหรือไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม *ประการที่สอง* การถูกกระทำความรุนแรงจากคนในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน *ประการที่สาม* เด็กถูกทิ้งให้อยู่ในหอพักของศูนย์การเรียนรู้ และไม่มีผู้ปกครองมาเยี่ยมเป็นเวลานาน *ประการที่สี่* ถูกบังคับจากคนในครอบครัวให้เป็นแรงงานเด็ก *ประการที่ห้า* พ่อและแม่เสียชีวิต และญาติตามสายเลือดไม่สามารถให้การดูแลได้ (เพ็งอ้อ, 2556) จากสาเหตุที่ได้กล่าวในข้างต้น ความต้องการในสวัสดิการเพื่อการคุ้มครองสิทธิเด็กจึงมีมากกว่าสวัสดิการด้านการศึกษา แต่หมายรวมถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตสำหรับเด็ก อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร ยา รักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ซึ่งกล่าวได้ว่า ประเทศไทยไม่ได้มีการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานแก่เด็กกลุ่มนี้อย่างเป็นทางการ¹ แต่ที่ผ่านมามีการจัดบริการดูแลเด็กกลุ่มนี้ อยู่ในอยู่รูปแบบที่ไม่เป็นทางการและจัดโดยองค์กรพัฒนาเอกชน จาก

การศึกษาพบว่า องค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านี้ได้จัดสวัสดิการโดยยึดแนวทางการดูแลทางเลือกที่กำหนดโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ แต่แนวทางดังกล่าวยังไม่มีการวิเคราะห์อย่างรูปธรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงานหรือผลักดันในเชิงนโยบายต่อไป ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจวิเคราะห์เอกสารแนวทางการดูแลทางเลือกเพื่อเป็นการนำเสนอข้างต้นให้เห็นหลักการ กรอบแนวคิด อันเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อให้ผู้สนใจนำไปศึกษาวิจัย และพัฒนาเป็นรูปแบบการดูแลทางเลือกสำหรับหน่วยงานที่ทำงานกับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์เอกสารแนวทางว่าด้วยการดูแลทางเลือก คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ตามหลักการที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเอกสาร (documentary research)

¹ แนวทางว่าด้วยการดูแลทางเลือก โดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้กำหนดรูปแบบการดูแลทางเลือกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 การดูแลแบบไม่เป็นทางการ หมายถึง การจัดการดูแลให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบครอบครัวเพื่อช่วยเหลือและดูแลเด็กในแต่ละวันหรือโดยไม่กำหนดเวลา ซึ่งอาจเป็นการจัดการโดยญาติหรือเพื่อน คนรู้จักคนสนิท (เป็นสายสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ) หรือโดยบุคคลอื่นที่มีศักยภาพ ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมจากเด็ก พ่อหรือแม่ของเด็ก หรือคนอื่นๆ และไม่ได้เกิดขึ้นจากคำสั่งการของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว รูปแบบที่ 2 การดูแลแบบเป็นทางการ หมายถึง การจัดการดูแลให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบครอบครัว โดยคำสั่งการของหน่วยงานที่มีหน้าที่หรือศาล โดยอาจเป็นการอยู่อาศัยในบ้านพักหรือสถานดูแลเด็ก ซึ่งอาจรวมถึงบ้านพักที่จัดโดยเอกชนซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกส่วนตัว อย่างไรก็ตามต้องเป็นผลมาจากคำสั่งหรือมาตรการของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ (คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, 2009)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาได้ใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องได้แก่

1. แนวความคิดว่าด้วยความเป็นชายขอบ
2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1987

(Convention on the Rights of the Child-CRC)

3. การจัดสวัสดิการสำหรับเด็กต่างชาติ
4. แนวความคิดว่าด้วยการทำงานสหวิชาชีพ

ดังมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. แนวความคิดว่าด้วยความเป็นชายขอบ

แนวคิดต่อการมองโลกมองสังคมภายใต้วิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่เชื่อในเรื่องการกำหนดอย่างตายตัว ดังเช่น การเชื่อเรื่องความแตกต่างของมนุษย์แต่ละกลุ่มมาจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์หรือชาติพันธุ์เป็นตัวกำหนดความสามารถของมนุษย์ ดังเช่นที่นักมานุษยวิทยาในยุคล่าอาณานิคมเชื่อว่า คนผิวขาวหรือคนยุโรปจะมีความสามารถมากกว่าคนจากแอฟริกาใต้ ลักษณะความเชื่อดังกล่าวได้นำไปสู่การจัดช่วงชั้นให้กับคนในสังคมให้มีสถานภาพทางสังคมลดหลั่นกันไป ผลที่ตามมาคือ สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรหรือการจัดบริการของรัฐเป็นไปอย่างจำกัด อย่างไรก็ตามภายใต้วิธีคิดหลังสมัยใหม่ที่เชื่อว่าอัตลักษณ์เป็นเรื่องของการกำหนดความหมาย บทบาท สถานภาพของคนในสังคมหนึ่ง กระบวนการกำหนดดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่มีเจตจำนงที่อยู่เบื้องหลังของการกำหนดความหมายให้กลุ่มหนึ่งมีสถานภาพที่เหนือกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง ดังที่ ปันแกว เหลืองอร่ามศรี (2546) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์

เป็นระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างศูนย์กลางของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชายขอบ ในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวอำนาจในการกำหนดตัวตน และความมีตัวตนอยู่ที่รัฐส่วนกลาง ผู้ซึ่งสถาปนาบรรทัดฐาน อัตลักษณ์ไทย วัฒนธรรมไทย ตลอดจนแบบปฏิบัติของพลเมืองไทย ในขณะที่ความเป็นชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างให้มีนัยหมายความถึงความเป็น “ชนส่วนน้อย” ถูกผลักให้ออกห่างไปยังชายขอบ อันตั้งอยู่ในทิศทางตรงข้ามกับศูนย์กลาง และนำไปสู่การมีสถานภาพทางสังคมที่ด้อยกว่าคนศูนย์กลาง การถูกสร้างคุณค่าให้ด้อยกว่านำมาซึ่งการถูกประทัບตราว่ามีคุณค่าที่ด้อยกว่าคนกลุ่มอื่น สิ่งที่เกิดขึ้นคือ คนกลุ่มนี้จะถูกให้ความหมายว่าเป็นพวกไม่พึงประสงค์ (unwanted) ของสังคมศูนย์กลาง ผลกระทบที่ตามมาคือ การจัดสวัสดิการสังคมแก่คนกลุ่มนี้จึงมักจะถูกมองข้ามหรือเห็นว่าเป็นกลุ่มที่ยังไม่คุ้มค่าแก่การจัดสวัสดิการสังคม ดังเช่น เด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัว แม่เด็กจะมีสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก แต่เมื่อสังคมไทยมีอคติเชิงชาติพันธุ์ทำให้การปฏิบัติงานกับกลุ่มเด็กดังกล่าวจึงถูกคิดค่านึงภายใต้กฎหมายลักลอบเข้าเมืองเหนือกฎหมายคุ้มครองเด็ก ผลที่เกิดขึ้นคือ เด็กกลุ่มดังกล่าวจึงยังไม่ได้ได้รับการปกป้องคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1987 (Convention on the Rights of Child-CRC)

สหประชาชาติได้มีการประกาศใช้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งเป็นอนุสัญญา

ระหว่างประเทศเมื่อปี พ.ศ.2533 (ค.ศ.1990) โดยประเทศไทยได้ร่วมลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 (ค.ศ.1992) และมีผลบังคับใช้ในประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2535 สำหรับหลักการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กประกอบด้วย 4 หลักการได้แก่ (ยูนิเซฟ ประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2556), (ระพีพรรณ คำหอม, 2554)

หลักการที่ 1 สิทธิที่จะมีชีวิตรอด รัฐจะต้องประกันอย่างเต็มที่ที่จะให้เด็กได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน มีสันติภาพและความปลอดภัย โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม การเกิดหรือสถานะอื่นของเด็ก

หลักการที่ 2 สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา การมีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสม แต่หากไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้เด็กต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพในทันทีจากรัฐและพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว ชนชั้น ศาสนา และเผ่าพันธุ์

หลักการที่ 3 สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง เพื่อให้รอดพ้นจากการทำร้าย การถูกล่วงละเมิด การถูกทอดทิ้ง และการแสวงหาประโยชน์ในทุกรูปแบบ เด็กต้องได้รับสวัสดิภาพตามสมควรแก่ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น แต่ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนด เช่น ปัจจัยสี่ การได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาลเมื่อ

เจ็บป่วย เป็นต้น

หลักการที่ 4 สิทธิในการมีส่วนร่วม เด็กมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น แสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง รวมทั้งมีการให้คำปรึกษาแนะแนว ฝึกอาชีพเพื่อเป็นการส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสมและเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม

ทั้งนี้สิทธิทั้ง 4 ประการเป็นกรอบในการปกป้อง ส่งเสริมและพัฒนาเด็กเพื่อเป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กต่อไป

3. การจัดสวัสดิการสำหรับเด็กต่างชาติ

หลักเกณฑ์ในการจัดสวัสดิการสังคมควรคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 สิทธิมนุษยชน เน้นให้มีการพิทักษ์ปกป้อง และคุ้มครอง ดังเช่นในอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention On The Elimination Of All Forms of Racial Discrimination-CERD) เป็นหนึ่งในสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวโดยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2546 และมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2546 วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ เพื่อต่อต้านและขจัดการเหยียดผิวและการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบสาระสำคัญโดยสรุปคือ ได้มีการจำกัดความ “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ” ว่า หมายถึงการ

จำแนกการกีดกัน การจำกัดหรือการเอื้ออำนวย พิเศษของเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสาย หรือชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ ซึ่งมีเจตนาหรือมีผลให้เกิดการ ระบุหรือกีดกันการเคารพสิทธิมนุษยชนและ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และในด้านอื่นๆ ของการดำรงชีวิตในสังคม (United Nation Thailand, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2556)

3.2 การจัดสวัสดิการให้ตรงตามความต้องการขั้นพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย สำหรับ กลุ่มเด็กมีความต้องการดูแล เอาใจใส่ ความรัก ความเอื้ออาทร การใช้เวลา การปกป้องคุ้มครอง จากบิดา/มารดา ผู้ปกครอง ผู้ดูแล ผู้ใหญ่ รวมทั้งต้องการอิสระ การยอมรับฟังความคิดเห็น จากผู้ใหญ่

3.3 ความยุติธรรมทางสังคม การจัด สวัสดิการสังคมต้องอยู่บนพื้นฐานของความ ถูกต้องตามกฎหมาย ความยุติธรรมทางสังคม บริการที่ไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเพศ ชนชั้น สีผิว ศาสนา วัฒนธรรม หลักการข้อนี้ยังแสดง ถึงความครอบคลุม ครอบคลุมของบริการที่ ประชาชนพึงจะได้รับ การเข้าถึงบริการสวัสดิการ โดยไม่ถูกตัดโอกาสออกไป (ระพีพรรณ คำหอม, 2554)

3.4 การมีส่วนร่วมของคนในสังคม การ จัดสวัสดิการต้องคำนึงหลักการมีส่วนร่วมโดย เปิดโอกาสให้เด็กต่างชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การร่วมคิดค้นปัญหา ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมจัดบริการและร่วมติดตามประเมินผลว่ามี การจัดบริการนั้นมีความสอดคล้องกับ ความ ต้องการเพียงใด (ระพีพรรณ คำหอม, 2554)

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กต่างชาติ ที่พลัดพรากจากครอบครัว ควรคำนึงถึงการ จัด บริการที่ครอบคลุมและดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีแห่ง ความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้การจัดบริการสวัสดิการ ดูแลเด็กต่างชาติมีด้วยกันหลายมิติ ทั้งการ พัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม ดังนั้น การดูแลเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจาก ครอบครัว จึงไม่สามารถดำเนินการโดยวิชาชีพใด วิชาชีพหนึ่ง แต่มีความจำเป็นที่จะต้องบูรณาการ วิชาชีพต่างๆ เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา ความต้องการและการจัดบริการได้อย่างเป็น องค์กรรวม

4. แนวความคิดว่าด้วยการทำงาน สหวิชาชีพ

Dencanay, et al(2006) ได้กล่าวถึง แนวทางการทำงานบริหารจัดการกรณีศึกษา หรือการทำงานกับเด็กเป็นรายกรณี ควรให้ความสำคัญกับการพิจารณาพัฒนาการเด็กในลักษณะ องค์กรรวม ทั้งนี้การประเมินพัฒนาการและจัด บริการใด ๆ ควรให้สอดคล้องกับพัฒนาการและ เป็นไปตามความต้องการของเด็ก นอกจากนี้ใน การทำงานควรให้ความสำคัญกับครอบครัวและ ชุมชนเพื่อเป็นเครือข่ายในการดูแลเด็ก การ ทำงานควรให้ความสำคัญกับทีมสหวิชาชีพเพื่อ ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายและใน การทำงานผู้ปฏิบัติงานควรปกป้องสิทธิทาง วัฒนธรรมเพื่อไม่ให้เด็กถูกละเมิดศักดิ์ศรีที่เกิด จากความแตกต่างทางวัฒนธรรม

การทำงานสหวิชาชีพ หมายถึง กลุ่มบุคคล ที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ มีความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะด้านที่

แตกต่างกันมาทำงานร่วมกัน เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างมีระบบ และเป็นกระบวนการ โดยอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกันในการปฏิบัติงาน โดยจะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่องเพื่อการประเมินสภาพการณ์ของปัญหา และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งกระบวนการ ดังเช่นเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งต้องการความช่วยเหลือแบบองค์รวมทั้งด้านการแพทย์ กระบวนการยุติธรรมและสังคม เมื่อเด็กได้รับความช่วยเหลือให้อยู่ในบ้านพัก เด็กและครอบครัวหรือสถานสงเคราะห์เด็ก จะมีทีมสหวิชาชีพได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และพี่เลี้ยงเด็ก เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสังคมที่มีรายละเอียดซับซ้อน ได้แก่ เยียวยา บำบัดทางจิตใจฟื้นฟูสภาพครอบครัว สร้างเครือข่ายทางสังคม นอกจากนี้ยังประสานงานกับวิชาชีพอื่นในกระบวนการปกป้องคุ้มครองเด็ก ได้แก่ ตำรวจ อัยการ กุมารแพทย์ จิตแพทย์ พยาบาลและครู รวมทั้งต้องขอความร่วมมือจากเพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง ให้ความช่วยเหลือดังกล่าวที่มากหรือน้อยเกินไปล้วนมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานผิดพลาดซึ่งส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและครอบครัว (Munro, 2002), (ปาริชาวัน จันทศิริ และรัชณี ฉลองเกื้อกูล, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2556) การทำงานสหวิชาชีพมีกระบวนการดังนี้ กระบวนการค้นหาความจริง การประเมินสภาพเด็กเบื้องต้น การประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อการวินิจฉัยนำข้อเท็จจริงเบื้องต้น และผลการประเมินสภาพเด็กในเบื้องต้นมา

ผ่านกระบวนการประชุม (case conference) นอกจากนี้รวมถึงกระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือ กระบวนการค้นหาเด็กผู้ครอบครัวยุติฐานเดิม และกระบวนการติดตามผลและเยี่ยมบ้าน (อำไพรัตน์ อักษรพรหม, 2553) การทำงานกับเด็กต่างชาติ ในลักษณะสหวิชาชีพ จะทำให้เด็กได้รับการปกป้อง และพัฒนาอย่างรอบด้านตามสิทธิเด็กที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

โดยสรุป พัฒนาการของเด็กประกอบไปด้วยพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา กรอบในการทำงานกับเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัวมีความแตกต่างหลากหลายไปตามภูมิหลังของแต่ละคน การจัดสวัสดิการแก่เด็กจึงไม่สามารถพิจารณาได้เพียงมิติใดมิติหนึ่ง การทำงานจึงมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันในลักษณะสหวิชาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กฯ ได้รับการพัฒนาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ผู้ปฏิบัติงานควรตระหนักเคารพความหลากหลายแห่งความเป็นมนุษย์ รวมทั้งรับฟังและพิจารณาความต้องการของเด็ก อันจะนำไปสู่การจัดบริการการดูแลที่เหมาะสมต่อไป

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์เอกสารแนวทางว่าด้วยการดูแลทางเลือก โดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ นอกจากการกล่าวถึงหลักการทั่วไปและมุมมองเกี่ยวกับทางเลือกในการดูแลเด็กแล้ว ยังได้กล่าวถึงการจัดการดูแลทางเลือกสำหรับกลุ่มเด็กที่หลากหลาย เช่น การจัดการดูแลสำหรับเด็กที่อยู่ต่างประเทศ

ที่เด็กอยู่อาศัย การดูแลเด็กในสถานการณื
ฉุกเฉิน ฯลฯ ในบทความวิจัยนี้นำเสนอการ
จัดการดูแลสำหรับเด็กที่อยู่นอกประเทศที่เด็ก
อยู่อาศัย ผลการศึกษาแนะนำเสนอใน 4 หัวข้อ ได้แก่

1. หลักการทั่วไปและมุมมองเกี่ยวกับ
ทางเลือกในการดูแลเด็ก
2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการให้การดูแลเด็ก
3. การกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด
ในการดูแลเด็ก
4. การจัดการดูแลทางเลือกตั้งมีรายละเอียด
ต่อไปนี้

**1. หลักการทั่วไปและมุมมองเกี่ยวกับ
ทางเลือกในการดูแลเด็ก: มี 2 ประเด็น
ได้แก่**

- 1.1 มุมมองสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ในการจัดการทางเลือกในการดูแลเด็ก
- 1.2 มุมมองของภาครัฐในการนำหลักการ
ทางเลือกในการดูแลเด็กไปสู่การปฏิบัติ ตั้งมี
รายละเอียดดังนี้

**1.1 มุมมองสำหรับหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องในการจัดการทางเลือกในการ
ดูแลเด็ก มีรายละเอียดที่หน่วยงานควรให้
ความสำคัญ ดังนี้**

1.1.1 เด็กเป็นศูนย์กลางและ
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการจัดการดูแล
ต้องคำนึงถึงเด็กและบริบทที่แวดล้อมเด็กโดย
เฉพาะบริบทที่เด็กคุ้นเคย ทั้งนี้บริบทดังกล่าว
ต้องไม่มีความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิเด็ก เพื่อ
อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กต่อการปรับตัว
และความคุ้นเคยในบริบทจะทำให้เด็กเกิดความ
รู้สึกมั่นคงในการดำเนินชีวิต หรือการจัดบริการ

ที่อยู่อาศัย เช่น เด็กต้องอยู่ใกล้สถานที่ที่เด็ก
คุ้นเคยมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หรือการจัด
บริการดูแลทางเลือกควรคำนึงถึงการจัดบ้านที่
มั่นคงให้เด็ก นอกจากนี้หลักการนี้ยังให้ความสำคัญ
สำคัญกับการทำงานกับเด็กเป็นรายกรณี คำนึง
ถึงหลักการไม่เลือกปฏิบัติและให้ความสำคัญ
กับมุมมองทางเรื่องเพศ และผู้ที่เกี่ยวข้องควรมี
การปรึกษาหารือและรับฟังความคิดเห็นของเด็ก

1.1.2 เด็กได้รับการปกป้อง
คุ้มครอง เนื่องจากเด็กไม่ได้รับการปกป้อง
คุ้มครองจากสมาชิกในครอบครัว หน่วยงานที่
ทำงานกับเด็กจึงควรให้ความสำคัญกับประเด็น
การถูกล่วงละเมิด การถูกทอดทิ้งปล่อยปละ
ละเลย การแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ
เป็นต้น

1.1.3 การให้ความตระหนัก
แก่เด็กที่ไม่มีพ่อแม่ ญาติพี่น้องตามสายเลือด
ในการดูแล หน่วยงานควรให้ความสนใจการ
ดำเนินการคุ้มครอง พัฒนา อย่างน้อยใน
ประเด็นต่อไปนี้ ในระดับจุลภาค เด็กควรได้รับ
โอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงบริการด้าน
สุขภาพและการรักษาพยาบาล การได้รับ
สถานภาพที่ถูกต้องตามกฎหมาย เสรีภาพใน
การนับถือศาสนา และความเชื่อ ภาษาและการ
คุ้มครองทรัพย์สินหรือสิทธิในการได้รับมรดก
นอกจากนี้ ไม่ควรแยกพี่น้องตามสายเลือดออก
จากกัน ยกเว้นจะมีความเสี่ยงต่อการถูกละเมิด
สิทธิหรือการแสวงหาประโยชน์จากเด็ก
ในระดับมหภาคหรือระดับนโยบาย รัฐควร
ออกมาตรการที่เหมาะสมและคำนึงถึงความ
แตกต่างทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ เพศ ศาสนา

การปฏิบัติที่ไม่ขัดต่อหลักสิทธิและผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเด็กควรอยู่ภายใต้การคุ้มครองจากผู้ปกครองตามกฎหมายหรือผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าเวลาใดก็ตาม

1.1.4 การประเมินบริบทแวดล้อมเด็ก การประเมินบริบทแวดล้อมเด็ก หน่วยงานต้องตระหนักว่าปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจ หรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความยากจนของเด็กไม่ควรเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การแยกเด็กออกจากครอบครัวแต่เป็นสัญญาณเตือนให้เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวให้สามารถดูแลเด็กได้

1.2 มุมมองของภาครัฐในการนำหลักการทางเลือกในการดูแลเด็กไปสู่การปฏิบัติ

1.2.1 รัฐต้องใช้ทรัพยากรในการสนับสนุนให้มีการนำแนวทางการดูแลทางเลือกสู่การปฏิบัติ

1.2.2 รัฐควรให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้ครอบครัวเข้ามาดูแลเด็กรวมทั้งต้องให้การดูแลที่เหมาะสมแก่เด็กเปราะบาง

1.2.3 รัฐควรให้การสนับสนุนครอบครัว ให้ทำหน้าที่ส่งเสริมการเจริญเติบโตของเด็ก แต่หากครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ พนักงานหรือหน่วยงานทางสังคมที่ได้รับมอบหมายจะรับประกันว่าเด็กต้องได้รับการดูแลอย่างปลอดภัย

2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการให้การดูแลเด็ก จากการศึกษาพบว่า กรอบแนวคิด

เกี่ยวกับการให้การดูแลเด็ก สรุปได้ดังนี้

2.1 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจ อารมณ์ สังคมและความต้องการอื่นๆ ของเด็กที่ไม่ได้รับการดูแลจากพ่อแม่ตามสายเลือด

2.2 ให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชนเป็นพื้นฐานในการดูแล ทั้งนี้หากครอบครัวตามสายเลือดไม่สามารถให้การดูแลได้ เด็กควรได้รับการจัดบริการให้อยู่กับครอบครัวอุปถัมภ์ (ครอบครัวใหม่หรือครอบครัวญาติตามสายเลือดเดิม) และอยู่ภายใต้บริบทแวดล้อมที่เด็กคุ้นเคยหรือรู้สึกปลอดภัยได้รับการเคารพและตระหนักในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

2.3 สำหรับการดูแลเด็กแบบไม่เป็นการ รัฐต้องสนับสนุนแนวทางเพื่อให้ผู้ดูแลเด็กรายงานการดูแลเด็กแก่เจ้าหน้าที่ และรัฐควรมีแนวทางในการสนับสนุนการทำงานของ ผู้ดูแลเด็กที่ไม่เป็นการให้มีแบบแผนการดูแลยิ่งขึ้น

3. การกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการดูแล มีมิติที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 5 มิติ ได้แก่ การตัดสินใจให้เด็กเข้าสู่การดูแลทางเลือก การประเมินเด็ก การวางแผนดำเนินกิจกรรม การประเมินผลการจัดการดูแลเด็ก บทบาทของภาครัฐในการผลักดันรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการดูแล มีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การตัดสินใจให้เด็กเข้าสู่การดูแลทางเลือก ให้ความสำคัญกับการพิจารณาโดยยึดผลประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก และจำเป็นต้องมีการพิจารณาจากฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหาร หรือ

กระบวนการอื่น ๆ ที่เหมาะสมและได้รับการยอมรับภายใต้กรอบของกฎหมาย รวมถึงการมีตัวแทนตามกฎหมายในนามของเด็กในการดำเนินกระบวนการทางกฎหมายต่างๆ กระบวนการการตัดสินใจต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประเมินผล การวางแผน และการทบทวนผ่านโครงสร้างและกลไกที่มีอยู่ ในการปฏิบัติงานควรให้ความสำคัญกับการพิจารณาเด็กเป็นรายกรณี และทำงานร่วมกันระหว่างทีมสหวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญ ในการพิจารณานั้นควรร่วมกับเด็กทุกขั้นตอน ทั้งนี้รัฐควรดำเนินการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางที่ได้ร่วมตัดสินใจระหว่างเด็กและทีมสหวิชาชีพ

3.2 การประเมินเด็ก ควรดำเนินการอย่างรวดเร็ว และละเอียดรอบคอบโดยคำนึงถึงความปลอดภัยและสวัสดิภาพของเด็ก การดูแลเด็กระยะยาวควรครอบคลุมถึงพัฒนาการและภูมิหลังของเด็ก รวมทั้งเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา สภาพแวดล้อมของครอบครัว และสังคม ประวัติการรักษายาบาล ผลการประเมินเด็กในแต่ละช่วงควรนำไปสู่การวางแผนการตัดสินใจในกิจกรรมต่อไป

3.3 การวางแผนการดำเนินกิจกรรม การจัดบริการควรคำนึงถึงความผูกพันของเด็กที่มีต่อครอบครัวและบริบทที่เกี่ยวข้อง มีแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจนถึงเป้าหมายของการส่งเด็กสู่การดูแลในรูปแบบต่างๆ และมาตรการที่จะให้ถึงเป้าหมาย เด็ก และพ่อแม่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมและรับทราบแผนการดูแลเด็ก รวมทั้งบทบาทหน้าที่ที่

เด็ก พ่อแม่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตาม

3.4 การประเมินผลการจัดการดูแลเด็ก ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการประเมินผลการจัดบริการสำหรับเด็ก โดยเฉพาะเด็ก พ่อแม่ หรือพ่อแม่บุญธรรม เป็นต้น

3.5 บทบาทของภาครัฐในการผลักดันรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการดูแล

- รัฐต้องมีการรับประกันว่าเด็กที่อยู่ภายใต้การดูแลทางเลือกตามคำสั่งศาล หรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ รวมถึงพ่อแม่ของเด็กหรือบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลเด็กจะได้รับโอกาสที่จะเป็นตัวแทนในการชี้แจงต่อศาลเกี่ยวกับการดูแลเด็ก ต้องได้รับการแจ้งให้ทราบว่าตนมีสิทธินั้นและต้องได้รับความช่วยเหลือในกระบวนการศาล

- รัฐต้องรับรองสิทธิของเด็กทุกคนที่อยู่ภายใต้การดูแลชั่วคราว โดยจัดให้มีการติดตามสภาพความเหมาะสมในการดูแลเด็กอย่างน้อยทุก ๆ สามเดือน ทั้งนี้โดยให้พิจารณาถึงพัฒนาการของเด็ก ความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของเด็ก การพัฒนาสภาพแวดล้อมของครอบครัว ความเพียงพอและความจำเป็นในการให้เด็กอยู่ในสภาพการดูแลนั้น ๆ การติดตามประเมินความเหมาะสมควรกระทำโดยเจ้าหน้าที่ที่มีคุณวุฒิ มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และควรให้เด็กหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนในชีวิตของเด็กเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

4. การจัดการดูแลทางเลือก ในแนวทางว่าด้วยการดูแลทางเลือก ได้กล่าวถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการดูแลทาง

หลักการทั่วไปและมุมมองเกี่ยวกับทางเลือกในการดูแลเด็ก	
บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลทางเลือก <ol style="list-style-type: none"> 1. เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. เด็กได้รับการปกป้องและคุ้มครอง 3. ต้องให้การปกป้องคุ้มครองกรณีเด็กที่ไม่มีพ่อแม่หรือพี่น้องตามสายเลือด 4. การประเมินบริบทแวดล้อมเด็ก 	บทบาทของรัฐ <ol style="list-style-type: none"> 1. รัฐใช้ทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดูแลทางเลือกจากนโยบายสู่การปฏิบัติ 2. รัฐควรให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้ครอบครัวเข้ามาดูแลเด็ก 3. จัดหาหน่วยงานจัดบริการสำหรับครอบครัวที่ไม่สามารถดูแลเด็กได้

กรอบแนวคิดในการดูแลทางเลือก <ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนาเด็กรอบด้าน 2. ครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน 3. รัฐควรให้การสนับสนุนการดูแลไม่เป็นทางการสู่การดูแลอย่างมีแบบแผน
--

การกำหนดรูปแบบที่เหมาะสม <ol style="list-style-type: none"> 1. การตัดสินใจให้เด็กเข้าสู่รูปแบบการดูแลทางเลือก 2. การประเมินเด็กสู่รูปแบบการดูแลทางเลือก 3. การวางแผนดำเนินกิจกรรม 4. การประเมินผล 5. บทบาทรัฐในการผลักดันรูปแบบที่เหมาะสมในการดูแลเด็ก
--

การจัดการดูแลทางเลือกสำหรับเด็กที่อยู่นอกประเทศที่เด็กอาศัยอยู่	
บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง <ol style="list-style-type: none"> 1. การรับเอานโยบายและขั้นตอนต่างๆ ไปปฏิบัติ 2. การประสานเครือข่ายและแลกเปลี่ยนข้อมูล 3. การส่งเสริมคุณภาพการดูแลเด็กทางเลือก <ul style="list-style-type: none"> - การพิจารณาทักษะ และการอบรมผู้ปฏิบัติงาน - การกำหนดบทบาทของผู้ปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และชี้แจงบทบาทให้ผู้ปกครอง พ่อแม่เด็กได้ทราบ - มีการบันทึกข้อมูลการดูแลทางเลือกอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น วัตถุประสงค์ ขอบเขตความรับผิดชอบ - กรอบกฎเกณฑ์การปฏิบัติงานที่ได้มาตรฐานเพื่อรับรองกระบวนการส่งต่อและรับเด็ก - ให้ความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ศาสนา เพศภาวะ 	บทบาทของภาครัฐ <ol style="list-style-type: none"> 1. เด็กที่ไม่มีผู้ติดตามหรือเด็กพลัดแยกจากผู้ดูแล ควรจะต้องได้รับสิทธิและการคุ้มครองดูแลในระดับเดียวกับเด็กที่อาศัยในประเทศนั้นๆ 2. เมื่อมีการแจ้งและระบุตัวเด็กที่ไม่มีผู้ติดตามรัฐต้องแต่งตั้งผู้ปกครองหรือตัวแทนซึ่งมาจากหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลสวัสดิภาพเด็ก

แผนภาพ 1 สรุปแนวทางการดูแลทางเลือกแบบไม่เป็นทางการ

เลือกและบทบาทของรัฐ ดังต่อไปนี้

4.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการดูแลทางเลือก

- ควรรับเอานโยบายและขั้นตอนต่างๆ ไปปฏิบัติ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลประสานงานระหว่างเครือข่าย องค์กรและบุคคล เพื่อให้การดูแล ติดตามประเมินผล คຸ້ມครองเด็กดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

- การส่งเสริมคุณภาพการดูแลเด็กทางเลือก โดยให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน มีการอบรมและการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนผู้ดูแลเด็ก กำหนดบทบาทของผู้ปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และชี้แจงบทบาทดังกล่าวให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กได้ทราบ การให้บริการดูแลทางเลือกต้องมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของผู้ให้บริการ และลักษณะขอบเขตความรับผิดชอบ ต่อเด็ก กรอบกฎหมายในการปฏิบัติงานเพื่อรับรองว่ากระบวนการส่งต่อและรับเด็กเข้าสู่สภาพแวดล้อมของการดูแลทางเลือกเป็นไปตามมาตรฐาน ให้ความเคารพในความแตกต่างทั้งทางศาสนา วัฒนธรรม เพศภาวะ หากเด็กและบริบทมีความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมกับผู้ปฏิบัติงาน กระบวนการพิจารณาแนวทางปฏิบัติงานควรดึงผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น ผู้นำทางวัฒนธรรมและศาสนา เป็นต้น

4.2 บทบาทของรัฐ ในการพัฒนานโยบาย การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลทางเลือกที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งกำหนดหรือแต่งตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบใน

การควบคุมดูแลการดูแลทางเลือกเพื่อที่ได้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ต้องการรับบริการอย่างทั่วถึง

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาแนวทางว่าด้วยการดูแลทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัว พบว่าแนวทางดังกล่าวได้ให้ความสำคัญในมิติมุมมองสำหรับหน่วยงานในการทำงานกับเด็กโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง การทำงานในลักษณะสหวิชาชีพ และบทบาทของภาครัฐในการจัดการดูแลเด็กฯ เพื่อนำแนวทางดังกล่าวไปสู่การจัดทำนโยบาย แผนการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณต่างๆ รวมทั้งการศึกษาวิจัยเพื่อส่งเสริมการบริหารงาน การดูแลเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล กลุ่ม ชุมชนและสังคม รวมทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายที่ได้วางไว้ทุกระดับ

สำหรับการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้น แนวทางได้ให้ความสำคัญการจัดบริการที่ส่งเสริมความมั่นคงเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ โดยการจัดบริการนั้นให้คำนึงถึงความเป็นธรรม การมีส่วนร่วม คำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และการมีส่วนร่วมของเด็กๆ ในการจัดการดูแลทางเลือก

การทำงานในลักษณะสหวิชาชีพมีความสำคัญในทุกขั้นตอนของการจัดบริการดูแลทางเลือก

เลือกสำหรับเด็ก ตั้งแต่การตัดสินใจให้เด็กเข้าสู่ การดูแลทางเลือก การประเมินเด็ก การวางแผน ดำเนินกิจกรรม การประเมินผลการจัดการดูแล เด็ก รวมทั้งบทบาทในการผลักดันแนวทางการ ทำงานในระดับนโยบาย ทั้งนี้ที่มหาวิทยาลัยมีความสำคัญเพราะการทำงานกับเด็กประกอบด้วยมิติหลากหลาย การทำงานประสานในแต่ละ วิชาชีพอจะทำให้มีการวิเคราะห์การจัดบริการ ดูแลทางเลือกให้กับเด็กอย่างเป็นองค์รวม และ ยังเป็นการร่วมพิจารณาการใช้ทรัพยากรให้เกิด ประสิทธิภาพตามความต้องการของเด็กมากที่สุด บทบาทของรัฐมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการผลักดันแนวทางในระดับนโยบาย อีกทั้ง การก้าวสู่ประชาคมอาเซียนย่อมไม่อาจปฏิเสธ ได้ว่าจะมีการเคลื่อนย้ายของแรงงานและเด็ก มากขึ้น ทั้งนี้การที่รัฐให้ความสำคัญกับการจัด สวัสดิการสำหรับเด็ก มิได้มีผลดีต่อการปกป้อง คุ่มครองเด็กเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบรรยากาศ ความเป็นอยู่ที่มั่นคงของคนในสังคม ดังเช่น จากการศึกษาของ Keith Banting & Will Kymlicka (2006) พบว่า การที่รัฐบาลประเทศ แคนาดา มีนโยบายด้านพหุวัฒนธรรมและมี ค่าใช้จ่ายทางสังคมสูงถึงร้อยละ 21 ทำให้ลด ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ร้อยละ 15.9 อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศเยอรมันนี้แม้ รัฐบาลจะมีนโยบายพหุวัฒนธรรม แต่การที่ คนในชาติยังมีทัศนคติยึดเชื้อชาติตนเองเป็น ศูนย์กลางดังวลีที่ว่า “รัฐเดียว-ชนชาติเดียว” และ “พลเมืองคือผู้มีสายเลือดเยอรมันเท่านั้น” จาก ทัศนศึกษาดังกล่าวทำให้นางแองเจลา เมอร์เดล นายกรัฐมนตรี ออกมายอมรับว่า นโยบายสังคม

พหุวัฒนธรรมในเยอรมันนี้ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะอคติทางวัฒนธรรม (นันทวัฒน์ จัตราอุทัย, 2553) ดังนั้นบทบาทของภาครัฐในการผลักดัน นโยบายจึงควรพิจารณาบริบทของสังคมอย่าง รอบด้าน อันจะทำให้นโยบายการดูแลเด็กทาง เลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจาก ครอบครัวบรรลุตามเป้าประสงค์

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่จัดบริการ ดูแลทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่พลัดพราก จากครอบครัว

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการ รวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อร่วมกันผลักดัน แนวทางการดูแลทางเลือกสู่ระดับนโยบาย

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแล เด็กทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการควรมีการจัด ทำข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่เด็กต่าง ชาติที่พลัดพรากจากครอบครัว เพื่อนำเสนอให้ เห็นว่าเมื่อเด็กได้รับการพัฒนาแล้วมีการ เปลี่ยนแปลงแก่เด็กและมีผลดีต่อสังคมไทย อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้สังคมเกิดความเข้าใจและ ร่วมกันผลักดันให้ภาครัฐได้เห็นถึงความสำคัญ และจำเป็นที่ต้องให้การสนับสนุนการดูแลทาง เลือกสำหรับเด็กต่างชาติ ทั้งนี้องค์กรพัฒนา เอกชนควรเชิญตัวแทนหน่วยงานจากภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมในการกิจกรรมการจัดบริการ ดังกล่าว

2. ข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานใน ลักษณะสหวิชาชีพ

2.1 ควรให้ความสำคัญกับการตระหนักในความสำคัญของการปกป้องสิทธิเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวในกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติงานที่มีความเฉพาะสำหรับเด็กกลุ่มนี้ยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีหน่วยงานกลางทำหน้าที่ประสานและเพิ่มพูนความรู้ ทักษะอย่างต่อเนื่องของนักวิชาชีพ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก มีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับนโยบาย และสถานการณ์ปัญหา

3. ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ

3.1 ประเทศไทยควรมีการแปลงแนวทางการดูแลเด็กสู่การปฏิบัติ เช่น ควรมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัว เพื่อใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติการสำหรับการทำงานกับเด็กกลุ่มนี้ต่อไป

3.2 รัฐควรมหามาตรการที่ทำให้รัฐประเทศลุ่มน้ำโขงโดยเฉพาะ พม่า ลาว เขมร และไทย มีการกำหนดยุทธศาสตร์การคุ้มครองเด็กร่วมกัน โดยใช้กรอบการคุ้มครองเด็กที่ครอบคลุมทั้งประเทศต้นทางและปลายทาง

3.3 เพื่อให้แนวทางการดูแลทางเลือกดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์ ประเทศไทยควรมีนโยบาย แผนงานที่ปรับเปลี่ยนทัศนคติผู้ปฏิบัติงาน คนในสังคมต่อคนต่างชาติ

4. ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการนำแนวทางการดูแลเด็กทางเลือกไปวิจัยและพัฒนาเป็นรูปแบบการปฏิบัติงานการดูแลทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว

4.2 ควรมีการศึกษาวจัยเพื่อสร้างมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลคุ้มครองเด็กที่ครอบคลุมเด็กทุกกลุ่ม พร้อมทั้งสร้างและพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการจัดบริการทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่พลัดพรากจากครอบครัว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *ปฏิญญาการศึกษาเพื่อปวงชน (EFA) เกิดจอมเทียนศึกอีกครั้งที่จอมเทียน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2556, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22779&key=hotnews>
- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2550). “ประชากรต่างชาติ” กับการจัดการศึกษาของประเทศไทยในอนาคต. รายงานวิจัยเสนอต่อสภาการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า. (2550). *รายงานการวิจัย เรื่อง การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กแรงงานพม่ากรณีศึกษาพื้นที่แม่สอด มหาชัย และคุระบุรี*. กรุงเทพฯ: องค์กรแอคชั่นเอดส์ประเทศไทย.
- คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ. (2009). *แนวทางว่าด้วยการดูแลเด็กทางเลือก*. เอกสารอัดสำเนา.

- ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์ และปิ่นหทัย หนูนวนล. (2556). รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบการดูแลเด็กทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว. ได้รับการสนับสนุนทุนจาก องค์กร Save The Children International.
- นันท์วัฒน์ ฉัตรอุทัย.(2553). “นโยบายพัฒนาวัฒนธรรมในประเทศเยอรมันล้มเหลวโดยสิ้นเชิง?”. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2556. จาก http://www.sac.or.th/main/article_detail.php?article_id=196&category_id=15
- บุญเสริม หุตะแพทย์และคณะ. (2551). รายงานการวิจัย เรื่องทัศนคติและบทบาทของทีมสหวิชาชีพต่อการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในครอบครัว. สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). *อัตลักษณ์ชาติพันธุ์และความเป็นชายขอบ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปรีชวัน จันทศิริ และรัชณี ฉลองเกื้อกูล. (2549). (ออนไลน์): <http://www.childright.org> สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2556.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2554). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: จริยสุนิทางค์การพิมพ์.
- รังสิมา ลิ้มปิสวัสดิ์.(บรรณาธิการ). (2555) *เด็กเคลื่อนย้ายมุมมองใหม่การทำงานคุ้มครองเด็ก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เด็อนตุลา.
- สิทธิมนุษยชน. (2555). *ประเทศไทยลงนามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2556. จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/news/-latest-news/167>
- อำเภอรัตน อักษรพรหม. (2553). การสนับสนุนวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพสังกัดสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*ปีที่ 16 (ฉบับที่ 4) ก.ค.- ส.ค.
- Dacanay et al (2006). *Alternative Care for Without Primary Caregivers in Tsunami-Affected Countries*. Unicef. 2006.
- Keith Banting & Will Kymlicka,(2006). *Multiculturalism and the Welfare State Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies*. Oxford University Press London.
- Munro, E.(2002). *Effective Child Protection*. London: Sage Publication.
- United Nation Thailand . (2556). *อนุสัญญาของระบบสหประชาชาติและแหล่งข้อมูลอ้างอิงที่มีประโยชน์*. วันที่ 16 ธันวาคม 2556 จาก <http://www.un.or.th/thai/resourcecentre/links.html>